

VAN ELKAAR LEREN EN DURVEN TE EXPERIMENTEREN

Bij digitaal toetsen zijn er veel overeenkomsten tussen universiteiten, hbo's en ROC's. Dat stelt Kees Rezelman, initiatiefnemer van de Webinar-Round Table Digitaal toetsen op de campus, aan het eind van de discussie met vijf topexperts bij AVEX in Breukelen. De experts pleiten voor maatwerk en voor lef om te experimenteren met onder meer toetsvormen en tussentijds toetsen. Ook is er aandacht voor de logistieke uitdagingen die daarmee samenhangen.

TEKST: PETER BEKKERING
BEELD: MICHAEL KOOREN

Voordat de vijf topexperts uit het onderwijsveld zich onder het toezien van tientallen volgers van het webinar buigen over de stellingen, licht Kees Rezelman, initiatiefnemer van de Webinar-Round Table Digitaal toetsen op de campus, de aanleiding kort toe.

Hij vertelt dat toetsen en digitaal toetsen specifiek op de campus door de ontwikkelingen van de laatste tijd en door corona in een stroomversnelling zijn geraakt. Zelf was Rezelman met een groot team de afgelopen jaren betrokken bij de ontwikkeling van een grote toetsfaciliteit met 1000 toetsplaatsen in het Comeniusgebouw op de campus van de Radboud Universiteit. Hij zag dat alle universiteiten in die periode zoekende waren en dat er behoefte was aan kennisdeling over dit onderwerp en de kansen en bedreigingen die ermee samenhangen. De oplossing van Radboud Universiteit is volgens Rezelman daarbij niet dé oplossing, maar een van de velen.

Waarom digitaal toetsen op de campus?

Dat brengt moderator Wim Kooyman bij de eerste vraag: Waarom gaan we digitaal toetsen en in het bijzonder op de campus? Franc van Nunen trapt af: "Wij komen uit een toetsproces op de campus, waarin we een combinatie van analoog en digitaal hadden. We toetsen de vaardigheden van studenten graag op de campus omdat we vanuit de bedrijfsvoering gewend zijn dat we dat goed kunnen regelen en ondersteunen. Voorheen was die ondersteuning vooral de locatie, nu is dat bij digitaal toetsen steeds meer ook de IT en de AV. Het vraagstuk gaat over onderwijslogistiek, over veiligheid en beveiliging van het toetsproces, over de toetsvorm en over opschaling en groepsgroottes. Daarnaast zien we dat na corona campusbased hoog in het vaandel staat. Zowel vanuit het onderwijsproces als vanuit het toetsen."

Viora Eljon

Je moet dit multidisciplinair aanpakken en met elkaar afspraken maken over kaders in onder meer geld, in ruimte en in roosters.

Koen Fleuren herkent de ontwikkeling die Van Nunen schetst: "Bij de Radboud Universiteit hebben we recent een dedicated gebouw voor digitaal toetsen in gebruik genomen. Voorheen werden digitale toetsen vooral afgenomen in bestaande (sport)zalen, waar digitale voorzieningen werden getroffen. Dat doen we nog steeds, maar inmiddels heeft de vraag – zowel vanuit studenten als vanuit docenten – zo'n grote vlucht genomen dat we nu een gebouw helemaal en permanent hebben ingericht voor digitaal toetsen. Daarbij zien we ook een versterkend effect: nu de voorziening er is, stappen steeds meer docenten over naar digitaal toetsen."

Push-mechanisme

Joost van der Velden wijst op de bijzondere positie van de ROC's bij het vraagstuk: "Bij het mbo-onderwijs op een ROC heb je naast de instellingsexamens die over algemene vakken gaan een groot stuk beroepsgericht onderwijs. Bij dat laatste deel ontwikkelen de leveranciers c.q. de brancheverenigingen de examens. Daardoor wordt het een push-mechanisme: de leveranciers digitaliseren hun examens, waardoor je als onderwijsinstelling moet volgen. Anders kun je namelijk niet de examens afnemen, die de leveranciers aanbieden."

"Viora Eljon werkt zowel voor de HvA als voor de UvA. "We zijn in 2014-2015 gestart met digitaal toetsen. Het heeft een tijd geduurd om te groeien en om om te schakelen maar tijdens corona zijn we volwassen geworden en hebben we de piek bereikt. Inmiddels wordt bij de HvA en de UvA ver weg het meest – de grote kennistoetsen – digitaal getoetst. Bij de HvA zien we daarnaast dat we waarschijnlijk net over de piek zijn. Daar wordt vanuit de toetsvisie meer ingestoken op programmatisch toetsen oftewel veel verschillende formatieve toetsen, op portfolio opbouwen en op het via producten kennis afoetsen. Daarom verwacht ik op de HvA de komende jaren een daling van digitaal toetsen." Hans Schoorl ziet dat digitaal toetsen zowel vanuit de organisatie wordt gevraagd als vanuit de studenten. "Studenten, omdat ze al alles digitaal doen: onderwijs, sociale media en dus willen ze ook digitaal toetsen. Vanuit de organisatie komt de vraag omdat digitaal toetsen bijdraagt aan de verlaging van de werkdruk. Bovendien zorgt het voor vereenvoudiging en kwaliteitsverbetering van het toetsproces. Het probleem waar wij tegenaan lopen bij toetsen op de campus is vooral het vinden van de ruimte op de campus bij de piekmomenten, de toetsweken. Daarbij maken we het ons in Amsterdam nog moeilijker omdat alle instellingen zes maal per jaar in dezelfde week toetsen."

Deelnemers

- Viora Eljon, hoofd Bureau Onderwijslogistiek bij UvA en HvA.
- Koen Fleuren, hoofd Campus Development bij Radboud Universiteit.
- Franc van Nunen, directeur Campus, Facilities and Real Estate bij de Vrije Universiteit Amsterdam.
- Kees Rezelman, partner en adviseur bij ptg advies.
- Hans Schoorl, programmamanager bij de Vrije Universiteit Amsterdam.
- Joost van der Velden, projectleider implementatie digitaal examineren bij ROC Midden Nederland.

Visie op onderwijs en digitaal toetsen

Nadat de aanleiding voor het digitaal toetsen is besproken komt de vraag naar de visie daarbij aan de orde: Wat is de visie van universiteiten, hbo's en ROC's op onderwijs en digitaal toetsen? Wat wordt getoetst en in welke vorm? Eljon borduurt voort op haar antwoord op de eerste vraag: "Ook bij de UvA zie je een verschuiving richting programmatisch toetsen, zij het dat de ontwikkeling minder snel gaat dan bij de HvA. Momenteel proberen we vier jaar vooruit te kijken, tot aan 2028. Beide instellingen hebben een visie op toetsen vastgesteld, maar we merken dat het voor het onderwijs moeilijk is om in de praktijk een vertaling te maken van hoe het onderwijs wil toetsen. Daar komt bij dat er ook nieuwe ontwikkelingen zijn die vragen oproepen zoals de ChatGPT, een chatbot met AI. Dat kan namelijk betekenen dat je toch meer gaat toetsen op de campus, in een veilige setting."

Nadenken over een andere manier van aftoetsen en het vervolgens vaststellen van een visie kost bovendien veel tijd, omdat er veel partijen bij zijn betrokken, zegt Eljon: "Zo zijn, afhankelijk van de instelling, Onderwijs & Onderzoek en Academische Zaken erbij betrokken. Evenals onderwijsdirecteuren, docenten en examencommissies. Zo'n proces kan ik vanuit de dienst niet versnellen, maar ik moet goed aangesloten zijn. Zo vraag ik de partijen om me tijdig te informeren, zodat ik de benodigde voorzieningen zoals ruimte en hardware kan regelen."

Proceskant

Van der Velden haakt erop in: "Eljon benadrukt dat aan de onderwijskundige kant moet worden besproken wat je inhoudelijk wilt examineren en met welke examenvorm – bijvoorbeeld een werkstuk of een klassiek literatuurexamen. Ik wil erop wijzen dat er aan het vraagstuk ook een proceskant zit: de flexibilisering van het onderwijs. Vroeger lag er vier jaar onderwijsprogramma als je je inschreef. Tegenwoordig willen studenten bijna een individuele leerlijn volgen binnen hun opleiding, binnen de instelling of zelfs over de instellingsgrenzen heen."

Koen Fleuren In het begin spraken we als onderwijsondersteuning, onderwijsveld en ICT elkaars taal niet.

Als die flexibilisering aan de onderwijskant toeneemt, moet ook de flexibilisering aan de examineringskant volgen. Dat krijg je in de klassieke papieren vorm echter niet meer georganiseerd. Daarmee is het een autonome druk naar verdere digitalisering." Van Nunen merkt naar aanleiding van de opmerkingen van Eljon en Van der Velden een discrepantie: "De technologische push is door omstandigheden vrij snel gegaan. De ontwikkeling hoe je toetst en hoe je toetsvormen ontwikkelt – de inhoud – is daarin echter niet meegegaan."

Nu is het daarom het moment om die ontwikkelingen weer bij elkaar te brengen. Ook de flexibilisering van Van der Velden is daarbij belangrijk, want je hebt te maken met een veelheid aan opleidingen, docenten en vaardigheden. Uiteindelijk moet het ertoe leiden dat we als instelling al die toetsvormen gaan faciliteren." Schoorl vult aan: "Daar komt bij dat we met een volumeontwikkeling te maken hebben: de VU had voor corona 26.000 studenten. Toen dat digitaal ging, was de capaciteit grenzeloos. Op het moment dat we terugkeerden naar de campus, waren er 31.000 studenten en dat paste niet meer. Omdat steeds 'bijplussen' onhaalbaar en onbetaalbaar is, moeten we ook kijken naar het organiseren ervan en naar de academische kalender. Het probleem is dat het hier oplossingen op lange termijn betreft waarvan je het effect pas over minimaal twee jaar ziet." Schoorl vindt dat het over maximaal drie jaar geregeld moet zijn dat er structureel voldoende capaciteit is: "Dat vraagt om flexibiliteit vanuit de opleiding."

De VU heeft onlangs een nieuwe visie op toetsen vastgesteld. Die moet nu worden omgezet in beleid en vervolgens moet die geïmplementeerd worden. Om de capaciteit te borgen en er flexibel mee om te gaan maken we nu locaties waar schriftelijk getoetst wordt ook geschikt voor digitaal toetsen." En dan ben je er nog niet: "De opleidingen moeten er in hun programmarooster aan gaan wennen om meer tussentijds te gaan toetsen en om af te wijken van het klassieke zes weken onderwijs en dan toetsen. Wij op onze beurt moeten dat faciliteren."

Harmonisatie jaarrooster

Fleuren herkent veel: "In Nijmegen is lang gewerkt aan harmonisatie van het jaarrooster. Zodat alle opleidingen hetzelfde ritme hebben en uitwisseling gemakkelijk is. Een gevolg is een enorm hoge piek bij toetsmomenten. Het proces van analoog naar digitaal verliep gelijktijdig. Nu zoeken we naar manieren om onze bestaande capaciteit beter te benutten en kijken we naar wat we op lange termijn aan capaciteit nodig hebben. Daarbij kijken we naar toetsen op andere tijdstippen, maar ook op andere manieren." Daarbij loopt de universiteit ook tegen problemen aan: "We hebben nu bijvoorbeeld 600 studenten psychologie die elke week 10 minuten gaan toetsen. Dat type gebruik was bij de ontwikkeling van de toetsfaciliteit niet voorzien. Bovendien worstelen we in dit geval met de vraag hoe we dat financieel met faculteiten verrekenen. We brengen een vast bedrag per toets in rekening, of een toets nu 2 uur duurt of 10 minuten"

Tegelijkertijd zit de universiteit ook in een visietraject over dit onderwerp, waarbij de uitkomst nog onduidelijk is. "Lastig daarbij is dat we een brede universiteit zijn, met zowel rechten als wis- en natuurkunde, en dat we daarom willen komen met een algemene visie op onderwijs en toetsen. Ik vind dat we daarom een brede mix aan voorzieningen moeten aanbieden die uiteenlopende vormen van toetsen mogelijk maakt."

Integratie onderwijsplanning en examentoetsplanning

Een van de volgers van het webinar, Audrey Veldman, Teamleider Servicedesk FCO & Coördinatie Ruimteplanning & Facilitaire Tentamen Coördinatie bij Vrije Universiteit Amsterdam, vraagt na het verhaal van Fleuren hoe de experts aankijken tegen digitaal toetsen tijdens onderwijsweken. Schoorl: "Er is de wens vanuit het onderwijs om tussentijds te toetsen. Het dilemma daarbij is dat die toetsen gegeven worden op het moment dat er ook onderwijs op de campus wordt gegeven. Bovendien zijn die toetsen vaak 's avonds, wat niet aansluit bij de bedrijfstijden van de ondersteuning. Die ondersteuning is echter wel nodig om een kwalitatieve toetsomgeving aan te bieden." Van der Velden: "In de praktijk zie je nog vaak dat onderwijsplanning en examentoetsplanning twee gescheiden processen zijn die meestal na elkaar plaatsvinden. Ik verwacht in de toekomst een integratie. Dat is goed, want als je als visie hanteert dat beiden in één proces plaatsvinden, kun je betere beslissingen nemen en optimalere roosters maken."

Bij ROC's is volgens Van der Velden het basisproces van examineren in vergelijking met universiteiten in grote lijnen hetzelfde. "Ik onderschrijf ook dat je als ondersteuning klaar moet zijn om verschillende soorten toetsen en examens te faciliteren. Daarnaast moeten instellingen de afweging maken of ze inzetten op grootschalige door hen zelf beheerde toetsfaciliteiten – zalen met honderden computers – of bieden ze deels ook bring your own device: de student brengt zijn eigen laptop mee waarop hij al onderwijs volgt. Door

Franc van Nunen Het basisproces moet goed zijn geregeld en daarna moet je met maatwerk de verschillende behoeften faciliteren."

een mix aan te bieden krijg je flexibiliteit die kan helpen om op ieder moment de juiste ondersteuning te bieden. Bring your own device is namelijk heel geschikt voor het examineren in onderwijsperiodes omdat je dan niet het conflict hebt dat je en examenvierkantemeters nodig hebt en onderwijsvierkantemeters. Je examineert namelijk op onderwijsvierkantemeters."

Flexibiliteit waarborgen

Rezelman geeft daarop aan hoe instellingen zich het beste kunnen opstellen om de flexibiliteit te waarborgen. "Soms moet je maar opportunistisch vooruitlopen op officiële besluitvorming, want de resultaten daarvan zijn er niet meteen. Zeker niet als je vanwege veiligheid en logistiek kiest – zoals de Radboud Universiteit – voor een dedicated omgeving. In die zin kunnen grote onderwijsinstellingen wel wat leren van kleinere particuliere onderwijsinstellingen die onderwijs en toetsen goed in elkaar weten te schuiven. Het vraagstuk is ook echt een veelkoppig monster, waarnaar met verschillende brillen en vanuit verschillende disciplines integraal moet worden gekeken." Eljon knikt: "Je moet dit multidisciplinair aanpakken en met elkaar afspraken maken over kaders in onder meer geld, in ruimte en in roosters." Fleuren wijst op een gevaar daarbij: "In het begin spraken we als onderwijsondersteuning, onderwijsveld en ICT elkaars taal niet. We hebben tijd nodig gehad om over de eigen grenzen heen te kijken zodat we begrepen wat onze keuze voor een ander apparaat of veiligheidsniveau voor gevolgen had voor de andere partijen en voor de inrichting van voorzieningen."

Van Nunen: "We willen enerzijds als universiteit maximaal faciliteren in verband met de gewenste spreiding, anderzijds kunnen we niet alle wensen van alle individuele opleidingen en docenten inwilligen. Als universiteit hebben we nu vaak de behoefte om iedereen op dezelfde manier te behandelen. Met als gevolg dat je lang in gesprek bent en dat het voor iedereen afvlakt. Uiteindelijk komt er een permanente toetszaal op de VU. Eerst was er een van 600, nu worden het er twee van 350. De opleidingen wilden het liefst een van 1000 maar dat was niet haalbaar. Ik denk – in navolging van Van der Velden – dat de combinatie met bring your own device daarom belangrijk is. Het probleem is echter dat we nog geen opleidingen hebben waar bring your own device vast onderdeel is van de onderwijsstructuur." Van

Nunen pleit er daarom voor om nu de overschakeling van analoog naar digitaal grotere eels achter de rug is, eerst de problemen die daardoor zijn ontstaan te ontrafelen. Daarbij weet hij wel één ding zeker: one size fits all is geen oplossing. "Het basisproces moet goed zijn geregeld en daarna moet je met maatwerk de verschillende behoeften faciliteren."

Co-creatie

De laatste opmerkingen brengen moderator Kooyman bij de derde vraag: Hoe kunnen ondersteunende diensten de toetsinnovaties in het proces stimuleren en hoe wordt daarbij samengewerkt? Van der Velden: "Wat toe nu toe gezegd is, laat zien dat dit bij uitstek een onderwerp is voor co-creatie op vier niveaus."

De rol van de ondersteunende diensten is als eerste om verbinding te leggen met het onderwijs, waarbij onderwijs gaat over de vraag wat en hoe er getoetst moet worden en waarbij de ondersteunende diensten aangeven hoe ze dat gaan regelen." Rezelman vult aan: "Daarnaast moeten ondersteunende diensten onderling de co-creatie maken – ICT-ers, onderwijskundigen en onderwijslogistici – omdat ze een integrale dienst moeten leveren aan het onderwijs. Ten derde kunnen ondersteunende diensten van een instelling de afstemming zoeken met ondersteunende diensten van andere instellingen om van elkaar te leren. En als laatste kan dit ook sectorbreed, bijvoorbeeld via SURF."

Van der Velden wijst erop dat ten gevolge van de digitalisering van het toetsen er ook andere eisen worden gesteld aan surveillanten, die vaak van buiten de instelling komen. "Bij analoge toetsen waren dat vaak 65-plussers, bij digitale toetsen worden er echter andere eisen aan surveillanten gesteld. Bij analoge toetsen moest de surveillant namelijk gedrag en papier surveilleren, nu moeten surveillanten ook iets van digitale surveillance weten. Je ziet dat instellingen worstelen met de vraag hoe ze externe surveillanten in moeten zetten bij digitale beveiliging."

Welke toetsvormen?

Van Nunen vindt dat ondersteunende diensten het vooral goed doen als ze 'ongemerkt zijn'. "Daarnaast beaam ik de woorden van Fleuren dat je elkaars taal moet spreken, zodat je het toetsproces, de docenten en de studenten kunt ondersteunen. Wat ik soms een te beperkte vraag aan ondersteunende diensten vind is als gezegd wordt: we gaan van analoog naar digitaal toetsen maar verder moet alles hetzelfde blijven en de ondersteunende diensten moeten dat oplossen. Digitalisering en flexibilisering roepen namelijk ook vragen op over welke toetsvormen ons gaan helpen. Bij toetsvormen denk ik bijvoorbeeld aan open boek of gesloten boek, een essay schrijven of open of multiple choice vragen, vaker tussentijds vaardigheden laten zien versus aan het eind van een periode toetsen. Dus de vraag beantwoorden: wat maakt dat iemand slaagt voor zijn vak?"

Fleuren ziet dat het onderwijsproces en het toetsproces nog vaak gescheiden werelden zijn. “Als ondersteunende diensten moeten we ook faciliteren dat daartussen een brug ontstaat. Bovendien vraagt digitalisering zowel bij onderwijs als bij toetsen meer ondersteuning dan analoog. Omdat wij een dedicated toetsvoorziening hebben die niet voor onderwijs wordt gebruikt, gaat toetsen in onderwijsperiodes heel erg goed. Exploitatietechnisch is dat echter niet prettig. Daarom is de volgende stap om onderwijs en toetsen in dezelfde ruimte te doen. Dat levert onvermijdelijk de eerdergenoemde problemen op, maar door bij elkaar te zitten en de tijd te nemen zijn ze wel op te lossen.”

Volgens Eljon bieden de ervaringen van de gedwongen digitalisering ook bij toetsen tijdens corona mogelijkheden: “Zeker bij het hbo ligt de weg nu open voor een beweging richting bring your own device. Vanzelfsprekend vraagt dat organisatie vanuit ondersteunende diensten. Bijvoorbeeld hoe ga je om met studenten die geen goed werkende eigen device hebben. En met internationale studenten die andere instellingen, zoals een ander toetsenbord hebben?” Van Nunen wijst erop dat digitalisering niet betekent dat je niets meer op de campus doet. “Het gaat er ook niet om dat de campus te klein voor digitalisering is. Het gaat erom dat de campus de piek niet meer aankan, zolang gekozen wordt voor monomane toepassingen van klassieke opstellingen en vormen. Als we het echter anders doen, met meerdere varianten naast elkaar, dan is er veel mogelijk.”

Bij ROC's speelt tussentijds de voortgang toetsen al een grotere rol, zegt Van der Velden. “Door het volume daarvan topt het de piekcapaciteit aan het eind van een onderwijsperiode wat af.” Hij geeft vervolgens antwoord op de vraag of je bij het digitaliseren van toetsen iets kunt leren van het digitaliseren van onderwijs: “

Hans Schoorl

Er is de wens vanuit het onderwijs om tussentijds te toetsen. Het dilemma daarbij is dat die toetsen gegeven worden op het moment dat er ook onderwijs op de campus wordt gegeven.

We hebben een basisondersteuning – noem het werkplekbeheer – die hetzelfde is: hoe werkt een pc en hoe werkt een digibord. Met die generieke ondersteuning vang je al een groot deel van de problemen bij examineren af. Daardoor kun je volstaan met een kleinere en meer specifieke ondersteuning voor het examineren zelf.”

Dubbelgebruik

Een volger van het webinar, Joost Bonnema, huisvestingsadviseur bij LSA, vraagt vervolgens naar de ervaringen van de experts met dubbelgebruik van ruimten voor onderwijs en toetsen. Eljon: “Bij de HvA doen we dat wel. We hebben laptopkarren op de campus staan en die gebruiken we in onderwijsruimtes bij kleinschalige decentrale digitale toetsen.” Schoorl: “Bij de VU hebben we er bewust voor gekozen om tijdens toetsweken onderwijsruimtes in te zetten met mobiele devices. Daarvoor hebben we nu 700 plekken. Dat gaan we nu tijdens toetsweken aanvullen met sporthallen, anders krijgen we het niet weggevoerd.” Fleuren: “Ook de Radboud Universiteit zet naast de dedicated toetsomgeving laptopkarren in die bij toetsweken in sporthallen worden gebruikt.”

Van der Velden komt daarop met een specifieke aanvulling: “Alle mensen aan tafel zullen zeggen dat de student altijd centraal staat. Dat betekent dat je bij examineren ook grotendeels denkt vanuit de student. Toen ik bij het ROC kwam, gaven ze aan dat je bij het ROC moet examineren op de locatie waar de student het onderwijs volgt. Een mbo-student vereenzelvigd zich namelijk met zijn opleiding, niet met de instelling. Hij komt vaak ook niet verder dan zijn locatie. Daarom brengt het laten reizen van een mbo-student naar een centrale locatie elders in de stad grote praktische problemen met zich mee.

Dit gegeven is een belangrijke driver om bij toetsen op het ROC voor bring your own device te kiezen. En dat betekent dat je als ondersteunende dienst moet dealen met de complicerende factoren die daarbij horen.”

Een andere volger van het webinar, Matthijs Steen, senior medewerker planning, roostering en toetslogistiek bij Windesheim, wil van de experts weten hoe het inzageproces van de digitale toetsen eruit ziet: is dit direct na afname van de toetsen of op een later tijdstip? Fleuren: “Bij ons krijgt de student inzage nadat hij zijn resultaat heeft gekregen. Die inzage vindt plaats in de digitale toetsvoorziening. De student heeft daarvoor dus de zelfde faciliteiten nodig als bij de afname van de toets. Dat geeft extra druk op ons omdat we ook dat weer moeten plannen.

Kees Rezelman

Ondersteunende diensten – ICT-ers, onderwijskundigen en onderwijslogistici – moeten onderling de co-creatie maken omdat ze een integrale dienst moeten leveren aan het onderwijs.”

Enterprise architect

De laatste vraag van de Webinar-Round Table is: Wat zijn de do's en don'ts bij het digitaal toetsen op de campus? Van der Velden komt in een reactie met een suggestie: “Introduceer binnen een instelling een enterprise architect. Dit kan een persoon, team of functie zijn. De enterprise architect moet nadenken over welke rol welk systeem heeft in het totale landschap van aan elkaar geknoopte ICT-systemen? Vragen daarbij zijn onder meer wat er gebeurt met het resultaat of het gemaakte werk uit de digitale examenomgeving, van wie zijn die data? Als er een externe digitale omgeving is, zijn de data dan van de systeemleverancier of van de onderwijsinstelling?”

Het gaat namelijk niet over één beoordeling van één examen van één student. Als zo'n leverancier namelijk studenten vier jaar lang kan volgen bij hun onderwijsvormingstraject, dan bouwt de leverancier een indrukwekkend profiel op van de hele studentenpopulatie. Een ander aspect is de beoordeling: blijft die achter in het systeem of moet die in het Studenten Informatie Systeem (SIS)?”

Het zijn volgens Van der Velden complexe vraagstukken met juridische en privacy aspecten: “Het goede nieuws is dat daarover al een paar jaar sectorbreed wordt nagedacht. Zo doet SURF hier al nadrukkelijk onderzoek naar. Ook wordt geprobeerd met de grote Amerikaanse techbedrijven collectieve afspraken te maken over databescherming.” Eljon komt in het verlengde met nog een do: “Denk erover na hoe je als instelling om wilt gaan met de leverancier van toetsapplicaties. En of je in de cloud wilt toetsen of op eigen servers. Een andere vraag is hoe je samen met je leverancier systemen kunt doorontwikkelen.” Ook de locatie en de logistiek verdient aandacht, zegt Eljon: “Wij toetsen soms 's avonds op afgelegen locaties. Inmiddels zijn we erachter dat studenten zich daar niet veilig bij voelen. Dus moet je gaan nadenken over beveiliging op de looproute.”

Permanent scholingsprogramma toetsapplicaties

Schoorl komt met een andere aanbeveling: “Zorg als instelling dat je een permanent scholingsprogramma hebt voor het werken met toetsapplicaties, bestemd voor mensen in het onderwijsproces. Als VU hadden we dat niet, maar we gaan het nu wel opzetten.” Bij het flexibel inzetten van ruimten heeft Schoorl ook een suggestie: “Kijk niet alleen naar wie je nodig hebt bij de organisatie van het proces, maar ook naar de medegebruikers van de gebouwen.

Zo gaan wij ervan uit dat onderwijsgebouwen tijdens toetsweken niet in gebruik zijn, maar soms is dat wel zo. Daarom is het goed om een coördinator te hebben die op onverwachte situaties kan inspelen.” Voor Fleuren laat dit alles het belang zien om het vraagstuk van digitaal toetsen op de campus integraal aan te pakken. “Mijn oproep is daarom: doe elke stap gezamenlijk, zorg dat je elkaars taal spreekt en kijk uit met aannames.” Van Nunen houdt een ander pleidooi: “Durf te experimenteren met andere vormen. Omdat we de zekerheid willen hebben dat we de student goed toetsen zijn we soms als instelling te behoudend.”

Rezelman pleit voor meer overleg op dit punt tussen de verschillende onderwijsinstellingen. “Natuurlijk zijn er verschillen tussen ROC's, hbo's en universiteiten, maar dit gesprek laat zien dat er ook veel generieke elementen zijn. Daarom kunnen we veel van elkaar leren.”

Don'ts

Aan het eind vraagt moderator Kooyman de experts om don'ts. Van der Velden trapt af. Hij vindt dat in de discussie niet teveel de focus moet worden gelegd op het eindpunt: “Focus liever erop om breed de goede mensen aan tafel te krijgen. Ontwikkel vervolgens samen met alle stakeholders en experimenteer ook zo nu en dan.” Eljon: “In het verlengde daar-

van: ga niet de komende vijf jaar bepalen hoe we het gaan doen. Want het domein is nog in ontwikkeling. Daarom ben ik voor het kortcyclisch met elkaar overleggen.

Bijvoorbeeld elke week of paar weken met een kleine taskforce. Daarmee houd je de ontwikkelingen klein. Als je verder bent, kun je vervolgens instellingsbreed een visie gaan bepalen.” Schoorl heeft eveneens een don't: “Denk niet als instelling dat je alles in beeld hebt. Eén ding is namelijk zeker: je wordt verrast. Ook bij toetsen. Zorg daarom dat er altijd een klein team is dat daarop kan inspelen.” Fleuren haakt aan bij de woorden van Van der Velden: “We denken vaak dat er eerst een visie nodig is voordat er iets gedaan kan worden. Ik denk dat je al veel meer kunt doen, ook zonder vergezicht. Accepteer daarom dat je het soms nog niet precies weet. Onzekerheid zal er altijd zijn, maar niets doen is altijd erger. Toon daarom lef en probeer het gewoon.” Van Nunen geeft aan wat hem inspireert: “Om te kijken of er meer mogelijk is met de technologische mogelijkheden die er zijn. Maak het daarom niet te groot in een one size fits all!”

Rezelman sluit het door hem geïnitieerde Webinar-Round Table af: “Ik ben blij dat dit gesprek heeft plaatsgevonden met niet alleen universiteiten, maar ook met hbo's en ROC's aan tafel. De discussie heeft namelijk opnieuw bewezen dat er veel crossverbanden zijn. Daarbij kunnen we in toenemende mate van elkaar leren.”

Joost van der Velden

In de praktijk zie je nog vaak dat onderwijsplanning en examentoetsplanning twee gescheiden processen zijn die meestal na elkaar plaatsvinden. Ik verwacht in de toekomst een integratie

